

הכח לעשות חיל

"תְּכַרְתְּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ
כִּי הוּא הִנְתֵּן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל..."
(דברים ח, יח)

עשרת מוקדי הכח של האנושות

כאשר אנו נפגשים עם התורה, עם הנביאים והכתובים, עם מדרשי חכמינו ודברי רבותינו ז"ל, אסור לנו לראות את הדברים בצורה חיצונית וכמובן שאסור יהיה להסתכל עליהם באופן שטחי. אנו צריכים להשתדל ולראות לעומקם של דברים ולהתבונן כיצד הדברים נוגעים לדורות.

הסתכלות שטחית היא למשל, כשאנו אומרים: "אם שלמה המלך, החכם באדם, התבלבל לכאורה, אז מה כבר אנחנו נוכל לומר אחריו". אפשר אולי לומר כך, אבל זו הסתכלות שטחית ורדודה ואפילו מתעלמת. צריך להתבונן יותר לעומק, במדרשי חז"ל כמובן, וגם בדברי רבותינו ז"ל. לחפש אחרי שורשם של הדברים, אחרי העומק שבהם, לראות מה התעורר פה. הרי אם דברי הנביאים נכתבו לדורות, על אחת כמה וכמה שדבר ה' עצמו אלינו – התורה הקדושה – נאמר גם הוא לדורות.

לפעמים, הבעיה שלנו בלימוד תורה היא אופן ההסתכלות עליה. אם נאמר חלילה: "בסדר, מה שהיה היה, אין קשר בין מה שהיה לימינו אנו", הרי שעל אופן הסתכלות כזה אומר הזוהר הקדוש, אוי לו לאדם שרואה את סיפורי התורה רק כסיפורים בעלמא ולא כדברים עצומים, דברים נפלאים ועמוקים, כי ודאי סיפורי התורה כולם, מלאי רזים עמוקים עד מאוד.

לעומת זו ישנה גם סכנה הפוכה. לפעמים ההסתכלות על הדברים היא כל כך רזית ועמוקה עד כדי כך שאנחנו לא מסוגלים להתבונן ולהבין איך הדברים משיקים לעולמנו וזמננו.

ניקח לדוגמא את אברהם אבינו ע"ה, אבי האומה הישראלית. אם אברהם אבינו התנסה בעשרה ניסיונות, הרי זה אומר שגם כלל האומה שלנו, לדורותיה, תעבור עשרה ניסיונות. וכמוה, גם האדם עצמו, בצאתו מהכח אל הפועל, יעבור עשרה ניסיונות.

מובא בפרקי דרבי אליעזר פרק בקשו כו וז"ל:
"עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן. הנס הראשון – כשנולד אברהם, כל גדולי מלכות והקוסמים להרגו, ונחבא בבית הרן שלוש עשרה שנה וכו', ולאחר שלוש עשרה שנה יצא מבית הרן, מדבר בלשון הקודש, ומאס באילילים ומשקץ את הפסילים, ובטח בשם יוצרו, ואמר: 'אשרי אדם בוטח בד'". הנס השני – נחבש בבית האסורים עשרה שנים. שלושה בכותי ושלושה בבי דרי. ולאחר עשר

שיחתו של מו"ר
הרב יהודה עובדיה זצ"ל

לפרשת בא

שנים שלחו והביאו אותו אצלו והשליכוהו לתוך כבשן האש, ומלך הכבוד פשט יד ימינו והצילו מכבשן האש. שנאמר: 'ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים'".

התורה מעלימה ולא כותבת במפורש את שני הניסיונות הראשונים של אברהם אבינו ע"ה אלא הם מובאים רק באגדתא, דהיינו, עולמה הפנימי יותר של התורה. אולי באה העלמה זו לרמוז על כך ששני הניסיונות הראשונים שעובר האדם בחייו – הם נעלמים יותר. המפגש שלנו עם אברהם אבינו ע"ה, אבי האומה הישראלית – הוא התנועה. היציאה מהמקום, לך לך מארצך...

אם זה מפגשנו הראשון עם אברהם אבינו, כנראה שהתנועה היא הדבר שמאפיין את האומה הישראלית – כוח ההילוך וההשתלמות. חובה עלינו להעמיק בדברי פרשני האגדה כדרך שאנו מעמיקים בפרשני הש"ס, ההלכה והמקרא וללמוד מהם את דפוסי החשיבה. רק באופני לימוד והתבוננות כאלו תיהפך התורה לחזון לדורות.

על פי קו חשיבה זה ננסה לראות ולגלות את משמעותן של עשר המכות.

לכל אומה יש את 'האני מאמין' שלה. אין למעשה מושג אמיתי של כפירה בעולם. גם הכופר הגדול ביותר בעולם שרגיל לומר כי 'אין א-לוהים' חלילה – מנהל בסופו של דבר את חייו אל מול כוח.

כוח שיכול להיקרא בכל מיני שמות: "טבע", "חכמה", "אנושות", "פקחות" וכדו'.

איסור עבודה זרה הוא למעשה האיסור לנהל את חייו אל מול אחד מן הכוחות שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו – זוהי כוונת התורה. לא בכדי אסרה עלינו התורה לעשות אלילים מעץ ואבן, ודאי שגם איסור זה נכון לכשעצמו, אבל התחלה זו של עשיית אלילים מעץ ואבן הופכת לאט לאט לעבודה זרה מתוחכמת יותר.

עשר מכות מצרים באו למעשה להוציא את האדם אל החרות האמיתית. עשר מכות מצרים באו למעשה לשלול את עשרת מוקדי הכוח בעולם שדרכם רואה האדם בעצמו אלוהות.

¹ רש"י על בראשית יז, א.

עשר המכות

מכת הדם – כנגד הממון. בלשון הכתוב נקרא הממון בשם "דמים". כשהתורה אומרת שהיאור הוכה והפך לדם, היא אומרת למעשה שהעוצמה הכלכלית של מצרים הוכתה.

הרבה פעמים רואה האדם את אלוהותו שלו דרך עוצמתו הפיננסית. המדד לבדיקת "אושרו" של האדם הוא, בלשון העם: "בוא נראה על כמה הוא יושב", כמה שלוה יש לו בעולם. אף על פי שבלשון רבותינו המילה "יושב" מתארת מציאות שלילית. כמו אצל יעקב אבינו ע"ה שביקש לשבת בשלווה, וקפץ עליו רוגזו של יוסף וכו'.¹ ישיבה משמעותה קיפאון, חוסר תנועה ופעולה.

ישנה רמה מסוימת של עושר שבה העושר הוא כל כך גדול שהוא כבר לא רלוונטי. הרי על כמה מיטות כבר אפשר לישון? בכמה בתים אפשר לגור? ובכל זאת קבע שלמה המלך כי "אוהב כסף – לא ישבע כסף" (קהלת ח, ט). ונשאלת השאלה למה באמת האדם לא שבע מכסף?

התשובה היא כי הכסף נותן לו הרגשה של אלוהות.

מכת הצפרדע – כנגד השליטה. יש לו לאדם יצר מיוחד הגורם לו לרצות להיות 'מנהל' – לשלוט.

יום אחד הגיעה אמא שלי, התמימה והצדיקה, לביתה, וראתה ארבעה פועלים מתעסקים בגינה מתחת לביתה. ניגשה אל הראשון ושאלה אותו: "סליחה אדוני, מה אתה עושה?" ענה לה הפועל: "גברת, אני פועל, תשאל את המנהל". פנתה אל השני: "סליחה, אתה יכול להסביר לי מה אתם עושים כאן?"

"גברת, אני אחראי עליו, תשאל את המנהל". נגשה אמי אל השלישי ושאלה אותו: "סליחה, מי אתה?". "אני המנהל" השיב השלישי. "מה זה?" תמחה אמי, "פועל אחד ושלושה מנהלים!" פנה אליה הרביעי ואמר: "גברת, או שאת הולכת או שאני קורא למשטרה".

הצפרדע מסמלת את אותו כוח שעולה מן היאור. יש לו לאדם רצון עז לשלוט גם אם זה לא יבוא לידי ביטוי במשכורת שמנה. אפשר לראות ב"ה שאחת הפקולטות המצליחות ביותר בארץ היא מנהל עסקים. צריך שיהיו מנהלים וזה אכן דבר חשוב, אבל אם המנהל שבי הופך לאלוהות וזה גורם לי מידי פעם להכניס מכות לאחרים, אזי אני כבר לא שולט, ההיפך הוא הנכון, אני מאבד שליטה. אדם רוצה שליטה כי זה נותן לו הרגשה טובה של כוח ועוצמה.

לכן אמרו רבותינו ז"ל: "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות".² מעין הוראה לדיינים – אל תאהבו את השררה שמביאה אִתָּה הרבנות, אלא את השליחות שיש בה.

מכת הכינים – כנגד הנוחות. האדם מבקש בדרך כלל להרגיש בביתו כמו מלך. אם האדם רוצה להרגיש בביתו כמו מלך, אזי חובה עליו להתייחס לאשתו כאל מלכה.

על מאמר חז"ל המפורסם: "איש ואשה שזכו – שכינה ביניהם" (סוטה יז ע"א), ישנו וורט, פשוט ואמיתי, ששמעתי מהרב שלי שהיה אומר בפשטות – מעבר לכל הדרשות שאפשר לדרוש

על מאמר זה – אתה ניגש לאשתך ואומר לה: "זכיתי". ברוך השם. אבל אם אמרת לה: "זכית" – זה כבר עניין אחר לגמרי...

מכת הכינים אומרת כביכול לאדם – גם הנוחות שלך היא לא באמת שלך. אדם בעידן המודרני מחפש כל הזמן נוחות. בית פרטי עם כניסה פרטית, מעלית פרטית, אנטנה פרטית, לא רוצה לפגוש וגם לא פוגש את השכנים, משלם את דמי הועד דרך הוראות קבע וכדו'. ופתאום הוא פוגש מישהו לא מוכר בכניסה לבניין וחושב שהוא איזה חשמלאי שבא לתקן משהו ואז להפתעתו מסתבר לו שהוא השכן שלו שרוצה גם כן כמוהו להרגיש נוחות של מלך.

גם אותה הנוחות שבאמצעותה אני רוצה להרגיש מלך – דהיינו חלילה כמו אלוקים – היא לא ביד האדם.

מכת הערוב – כנגד הביטחון. מקומה הטבעי של מצרים הוא המדבר. מאפייני המדבר הם בדרך כלל שלווה ושקט. כשיש שלווה ושקט יש גם ביטחון. מכת הערוב באה ללמדנו שגם הביטחון שלך אינו בידך ואינו בטוח כלל ועיקר. הביטחון הוא ביד ה' בלבד כמ"ש: "סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה" (משלי כא, לא).

מכת הדבר – כנגד התעשייה. הדבר מכה בבהמות הבית, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובצאן. בכל אלו שאיתם אתה עובד וחורש, נושא ומוביל. בימינו שלנו אלו הן המשאיות, האניות, הרכבות וציי הרכב, בתי החרושת והמפעלים הגדולים. האדם, בכוח התעשייה העוצמתי שלו, חושב לעצמו: "אני הוא מלך העולם!" ולא דווקא בגלל שאני מרוויח המון המון כסף מהתעשיות שהקמתי לעצמי, לא בגלל זה אני מלך, אני מלך בגלל שיש לי כוח אדיר לייצר וליצור. אדם שיוצר יכול להרגיש חס ושלום אלוהות. זו אחת הסיבות שבגללה עלינו לשבות ממלאכה בשבת ונאסר עלינו ליצור.

גם תדמיתו של האדם, דהיינו איך האדם נראה, הוא מקום שבאמצעותו החברה האנושית רואה את עצמה כימלך' כישליט'. בספר דניאל (ב, מ) המרמֶה של המלכות הרביעית הוא המלכות שתקיפה כברזל שתכתת ותרוצץ את הכל.

יש משפט מזעזע שאומר כי המחלה הממאירה של זמננו, היא האדם עצמו. כל הזמן 'אני' במרכז העניינים! 'אני' ו'אני', 'מגיע לי' וכדו'. 'אני הצרכן' וכמובן שאני הצודק! וכל הזמן צריכים כולם לשחק את המשחק הזה: "הלקוח תמיד צודק!" זהו משפט לא נכון! לא תמיד הלקוח צודק.

צריך מידה גדולה של ענווה לומר: "אני לא יודע". יש יצר רע גדול לא לומר זאת. אצל רש"י ז"ל אנו רואים את העניין הזה שהרי ידוע הוא שלא כל מקום רש"י פירש. אם כן, למה ישנם מקומות שבהם כתב רש"י: "דבר זה, איני יודע מה מלמדנו!"? אין זה כי אם ללמדנו על הענווה.

מכת השחין – כנגד הרפואה. לפעמים הרופא הוא בבחינת שליח להחיות מתים ואין זה מוגזם לומר זאת.

אלא שאם הרופא מתבלבל לפעמים וחושב שהוא הוא המחיה מתים. כאן הוא מועד ונופל. כאן אתה פתאום רואה ולא מבין איך רופא עם ידע אדיר, מקצוען להפליא, ובכל זאת מתייחס בזלזול ובהתנשאות לחולים ומאבד בדרך את צלם האלוקים שבו. אני זוכר שפעם ליוויתי את אמי שתחיה בניחות קשה. היו שם רופאים מקצועיים מאוד אבל היה שם גם אחד שהדרך ארץ שלו והמקצועיות שלו היו ביחס הפוך לגמרי, הוא דיבר על אמי שתחיה בצורה בוטה ומזלזלת מאוד.

למתבונן מן הצד זה יוצר קונפליקט אדיר, "רגע דוקטור, התבלבלת!" מכת שחין אומרת לכל אדם – אפילו לאדם פשוט ולכלל המין האנושי: הקדוש ברוך הוא – רופא כל בשר, והוא המפליא לעשות. ברכת "אשר יצר את האדם בחכמה", מאפשרת לרפואה להתחולל. מה זו סגולה? סגולה היא לא רק כספומט חיזוני, ההבדל בין תורת הסוד למיסטיקה זה בעמדה, דהיינו עמדת ההסתכלות של האדם על הדבר. הרב קוק מלמד אותנו שמיסטיקה זה משהו שלא קשור לחיים שלי, אלא זה מין ספר כשפים חיזוני שבו אני משתמש כביכול לצרכיי האישיים, מיסטיקה היא לא משהו שמתחולל בתוכי.

לעומת המיסטיקה, תורת הסוד היא חיות, היא סוד החיים. אנשי הרז האמיתיים הם האנשים שהכי מחוברים לקרקע, בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. מיסטיקה היא כעין מערכת כפתורים שכביכול פותרת בעיות. לפעמים גם התורה חלילה יכולה להפוך למעין דבר שדרכו אני מרגיש שאני שולט על מערכת של כפתורים, במקום להבין שאני הוא המתחולל ובי יש את הכוח לחולל בתוכי דבקות פנימית.

מין הרב מרדכי אליהו ע"ה היה אומר שלפני שאדם פותח את פיו לדבר בנוכחותו של ציבור והוא מבקש שדבריו יהיו נשמעים והיו לרפואת נפשם, שיגיד את הפסוק: "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך". לא כדבר שדומה ללחיצה על מין כפתור מיסטי. אלא כנתינת אפשרות לקדוש ברוך הוא להופיע כאן על ידי אמירה זו.

כאשר אנחנו אומרים כי ברכת "אשר יצר" היא סגולה לרפואה, הכוונה היא שזו לא סגולה במונן המיסטי חיזוני. דהיינו, לחצתי כביכול על איזה שהוא כפתור והכרתי את הקב"ה לרפא, אלא שאני מבין באמת מי הוא הרופא כל בשר. לא רק בשכל אלא בהרגשה, כשאני מברך: "אשר יצר את האדם בחכמה..." אני חושב על מערכת הדם, על השרירים, על מערכת העיכול, על אין סוף פרטים ופרטי פרטים. המלים: "רופא כל בשר" פירושו סגולה במונן של איכות! יש כאן איכות מיוחדת במינה. גם ברכת המזון היא דוגמא לכך. ברכת המזון מלמדת אותי לדעת ממי באה הפרנסה, מי הוא המפרנס. ברכה זו היא סגולה לפרנסה טובה לא במונן הטכני החיזוני, אלא במונן האיכות הפנימית.

יש פתגם יהודי עממי בערבית שאומר: "אלף חולים קמו לתחיה ואלף בריאים מתו". כלומר לרופא ניתנה רשות לרפא, אבל זה לא אומר שצריך לפחד מהרופא. לפעמים נוצרת פעולה הפוכה מזה, כאשר אומרים שצריך להודות לקדוש ברוך הוא. לא צריך לפחד לתת לו תודה.

מכת השחין באה לומר גם לאדם עצמו וגם לרופא הנפשי והפיזי – כי הרפואה היא מאת ה' יתברך.

מכת הברד – כנגד חוקי הטבע. העולם המודרני יצר את חוקי הטבע. באיזו טמפרטורה המים קופאים ובאיזה מפשירים, איך פועלות קרני האור וכו' וכו', עד כדי כך שבדורות האחרונים היה לנו להסביר שהתורה אינה סותרת את המדע. הרב קוק אומר ב"ערפלי טוהר", שיגיע יום בו המדע יגיע למקומות כאלה גבוהים שאז הוא יתחיל לגלות שתורה לא צריכה להתכופף לפניו אלא בדיוק ההיפך. המדע המודרני יתחיל להשיק לרזי תורה מלמטה, זהו המידע של התת אטום. כמו השאלה למשל, האם האור הוא חלקיק או גל? והתשובה היא שתלוי איך מודדים אותו. שאלה זו מתייחסת למעשה למקום שבו שני דברים יכולים להיות בהיפוכם יחד – חוקי הטבע נשברים למעשה.

בהקשר שלנו, הברד, אלו הם האש והמים, שבאים כאחד ואומרים לאדם, אין לך שום שליטה על הטבע. למרות כל המערכות המתוחכמות שהקמת לך, מיזוג אוויר וכדו'. מכת הברד אומרת לאדם שום דבר בטבע אינו בשליטתך.

מכת הארבה – כנגד התרבות. הארבה – עם בלא מלך. תרבות העמונים, תרבות המותגים, יש נחיל שהולך עם הרוח. אם הרוח נושבת ימינה – כולם הולכים ימינה. אם הרוח נושבת שמאלה – כולם אחריה. כולם נודדים אחרי הרוח כמו נחיל של ארבה. אתה שואל בן אדם: "מה אתה עושה פה? מה לך ולזה?" והוא עונה: "כולם עושים את זה". את הדבר הזה רואים במיוחד בפוליטיקה. קמה מפלגה. היא עצמה לא מכירה את עצמה וכבר 51 מנדטים, על מה?! אמרתם משהו? עשיתם משהו? לכבוד מה? זהו הגל, נחיל הארבה, זה ה'טרנד'.

אדם מרגיש בתוכו עוצמה כשהוא הופך להיות חלק מן הציבור, חלק מן העדר. זה יכול להיות בסדר גמור כאשר אתה חלק מצאן שיש להם רועה ומלך. אבל כאשר העדר רץ ודוהר ללא מנהיג, כאשר אני עושה מה שאני עושה כי כולם עושים – אזי אין כאן שום עוצמה אלא חולשה מאין כמוה. מדוע בכל זאת בני אדם מתנהגים כך, כי בני האדם פוחדים להיות חריגים בנוף התרבות העמונית של ימינו.

הרב קוק כותב ויסודותיו בהררי קודש: שגם בעבודת הקודש של האדם אל לו לאדם לאבד את הייחודיות שלו. לכל אדם יש את מיוחדת בתורה. יש אמנם מסגרת כללית של לימוד תורה, אבל בתוך המסגרת הזו יש לכל אדם את האות הפרטית שלו שרק הוא יכול להשלים אותה.

מכת החושך – מלכות החושך. מלכות נקראת מלכות החושך. היא המלכות שהחשיכה את עיניהם של ישראל בזה שהפכה את החכמה למקדש של האדם. הגר"א אמר כי "מה שחסר לאדם יד אחת במדע – חסר לו כנגד זה עשר ידות בתורה". חכמים דרשו יפה את הפסוק: "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם" (בראשית ט, כז).

דבר כזה חס ושלום יכול להיות גם בתורה, כשלא מברכים בה תחילה. אם אדם יושב ועוסק בתורה לא מתוך עמדה של שייכות פנימית, עמדה של דבקות, ולא מתוך רצון שעבודת ה' שלו תהיה על מנת לגדול בתורה, אלא כדי שכולם יקראו לו: 'רבי ורבי חלילה' – זה נקרא לא לברך בתורה תחילה. המהר"ל אומר כי ודאי שהם

בירכו בתורה. באופן טכני הם ודאי בירכו, אבל אליבא דאמת – הם לא בירכו כלל. צריך שתהיה בו באדם הרבה ענווה כדי לא להתבלבל, כדי להיות שייך באמת ולהכיר את חולשותיו. דהיינו, אם אני לא מצליח לברך באמת אז אני צריך לדעת בפירוש שאני לא מברך באמת. ענווה פירושה – לדעת את מקומי. אבל לבוא ולברך באופן טכני, זה יהיה כמו שגבר יעשה את כל חובותיו בכתובה אבל בעצם לא יעשה כלום. כאילו אומר לאשתו: "כתוב בספרים שאני צריך להגיד לך חג שמח". גם אם אדם מביא לאשתו טבעת יהלום [יהלם בחילוף אותיות מילה] זה עלול להיות באופן של חושך. בעברית יש קשר ברור בין **שכיח** – מצוי, **לשכחה**. דווקא הדבר שאתה הכי מתעסק בו ושהכי קרוב אליך הוא גם הדבר שאתה הכי **שוכח** אותו. איך באמת אפשר לשכוח דבר כל כך **שכיח**. שכחה נגרמת מאיבוד האור הפנימי, שכחה היא למעשה **חושך**.

מכת הבכורות – **כנגד ההובלה**. מבכור פרעה היושב על כסאו... (שמות יא, ה). בשונה מההובלה של הצפרדע שהיא מובילה בפועל – הבכורה היא סוג של כישרון. לכל אדם יש כישרון מסוים, יש מי שהוא חכם, יש מצחיק וכדו', אפילו מסכנות היא סוג של כישרון. **בכור** הוא **כישרון!** כל בעל מקצוע רואה בעצמו מוביל בתחומו. **מכת בכורות** היא מכה שכוללת את **הכל**.

בכל מה שאתה חושב שאתה מוביל – יש מוביל יותר גדול. המוביל הזה – הוא ורק הוא הנותן לך את הכוח לעשות חיל!

בימים אלה נפתחת רשימת תפוצה במייל

לקבלת ד"ת של מו"ר הרב יהודה עובדיה זצ"ל

אפשר להירשם בכתובת

zot.leyehuda@gmail.com

או בשליחת מסרון עם כתובת המייל

ל 0523003324

נשמח אם תהיו שותפים להפצה

המשפחה.